

TO THE QUESTIONNAIRE OF THE LAND SETTLEMENTS REGULATORY MONETARY VALUATION AS ELEMENT OF LAND MANAGEMENT ECONOMIC MECHANISM

Summary. The article reveals the essence of the land management economic mechanism and the role of regulatory monetary value in it is substantiated. The article analyzes the influence of rent-forming factors on the indicators of land settlements regulatory monetary valuation depending on their administrative status, area, and population size. Proposals for improving the calculation of regulatory monetary valuation of settlements have been developed. In particular, the necessity of changing methodological approaches to determining the regional coefficient and the base value of land is substantiated.

Key words: settlement, city, village, regulatory monetary valuation, land management, economic mechanism, subject of management.

УДК 332.13

Турчак В. В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту
Вінницького кооперативного інституту*

Олійник Л. Г.

*кандидат економічних наук,
проректор із науково-педагогічної роботи
Вінницького кооперативного інституту*

Turchak V. V.

*PhD (economic sciences)
Associate Professor of Management department,
Vinnytsia Cooperative Institute*

Oliinyk L. G.

*PhD (economic science)
Vice-Rector on Scientific and Pedagogical Work
Vinnytsia Cooperative Institute*

СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Анотація. У статті розглядається проблема формування конкурентоспроможності регіону на основі розвитку підприємництва. Проведено аналіз сучасного стану розвитку підприємництва у Вінницькому регіоні. Наведено перешкоди, які стримують розвиток підприємництва. Виділено переваги малого та середнього підприємництва для формування конкурентоспроможності регіону. Приділено увагу фінансовим стимулам розвитку підприємництва.

Ключові слова: підприємництво, стимулювання, розвиток, конкурентоспроможність регіону, регіон.

Вступ та постановка проблеми. Розвиток підприємництва є одним із визначальних напрямів, який має сприяти значному підвищенню ефективності реалізації економічного потенціалу, оптимізації участі України у міжнародному поділі праці, зміцненню конкурентоспроможності національної економіки. Досвід забезпечення регіонального розвитку в розвинених державах свідчить про те, що головною метою відповідної політики стає підвищення конкурентоспроможності регіонів, яка досягається шляхом більш активного і водночас більш заощадливого використання наявних і створення нових ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку підприємницької діяльності досліджували такі автори, як В. Болотова, З. Варналій, А. Виноградська, О. Ганенко, Л. Донець, Я. Жаліло, Н. Корінний, О. Мороз, Н. Назаренко, Г. Піратовський, Н. Поповенко, В. Сизоненко, І. Тарасова та інші. Однак структурні особливості підприємництва, його розвиток на сучасному етапі, глибокі процеси формування конкурентного середовища в контексті євроінтеграційних процесів та інтенсифікації бізнесу залишаються не достатньо розробленими.

Метою статті є аналіз сучасного стану розвитку підприємництва в регіоні та визначення напрямів його стимулювання для забезпечення конкурентоспроможності регіонів.

Результати дослідження. Суб'єкти господарювання залежно від кількості працюючих та доходів від будь-якої діяльності за рік можуть належати до суб'єктів малого (зокрема мікропідприємства), середнього або великого підприємства. Згідно з чинним законодавством України, суб'єктами малого підприємства є [1]:

– фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи-підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

– юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний

дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Суб'єктами великого підприємництва є юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) перевищує 250 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 50 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України. Інші суб'єкти господарювання належать до суб'єктів середнього підприємництва [1].

У Вінницькому регіоні великі підприємства представлені такими галузями: промисловість – 7 (58,3%); сільське, лісове та рибне господарство – 4 (33,4%); оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 1 (8,3%).

Середні підприємства Вінницького регіону працюють переважно в сільському, лісовому та рибному господарстві – 166 (35,9%); промисловості – 153 (33,1%); оптовій та роздрібній торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів – 40 (8,7%); транспорті, складському господарстві, поштовій та кур'єрській діяльності – 34 (7,4%); будівництві – 21 (4,5%) діяльності у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування – 17 (3,7%); інших сферах (6,7%) [2].

Серед економічних видів діяльності малі підприємства найбільше представлені в оптовій та роздрібній торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів – 2 353 (26,2%); сільському, лісовому та рибному господарстві – 2 352 (26,2%); промисловості – 1 159 (12,9%); операціях із нерухомим майном – 729 (8,1%); будівництві – 611 (6,8%); професійній, науковій та технічній діяльності – 477 (5,3%); транспорті, складському господарстві, поштовій та кур'єрській діяльності – 301 (3,4%); діяльності у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування – 279 (3,1%); сфері інформації та телекомунікацій – 238 (2,7%); інших сферах (5,3%) [2].

Основу промислового сектора регіону складають понад 300 потужних підприємств різних форм власності.

Вінницька область має багатогалузевий промисловий комплекс. Найбільша питома вага припадає на харчову промисловість (65,5%), енергетику (16,2%). Серед найбільших підприємств-виробників у Вінницькому регіоні слід виділити такі (табл. 1).

У 2017 р. суб'єкти господарювання області здійснювали зовнішньоторговельні операції з партнерами із 142 країн світу. Обсяги експорту товарів у 2017 р. становили 1 217,8 млн. дол. США, а імпорту – 407,0 млн. дол. США. Порівняно із 2016 р. експорт та імпорт збільшились на 23,9% (на 234,8 млн. дол.) та на 35,9% (на 107,6 млн. дол.) відповідно. Баланс зовнішньої торгівлі стабільно продовжує залишатись позитивним і становить 810,8 млн. дол., що засвідчує перевагу експортних операцій над імпортними.

В експорті товарів значна частка належить Індії (16,1% загальних обсягів експорту), Польщі – 8,8%, Китаю – 5,9%, Іспанії – 5,2%, Білорусі – 4,9%, Туреччині – 3,9%, Італії – 3,8%, Нідерландам 3,7%, Російській Федерації – 3,2%, Німеччині та Єгипту – по 2,9%, Молдові – 2,6% та Австрії – 2,3%. Експортні поставки найбільше зросли до Австрії, Алжиру, Бангладешу, Бельгії, Боснії і Герцеговині, Данії, Естонії, Індії, Іраку, Ірану, Іспанії, Латвії, Мавританії, Пакистану, Сенегалу, Сербії, Словаччини, Сомалі, Судану, США, Того, Тунісу, Узбекистану, Чехії та Чорногорії. Одночасно суттєво зменшились обсяги експорту до Ефіопії, Казахстану, Кореї, Лівану, Лівії, Малайзії, М'янми, Саудівської Аравії, Таїланду, Угорщини та Філіппін [3].

Основу товарної структури зовнішньої торгівлі товарами складають жири та олії тваринного або рослинного походження, продукти рослинного походження і готові харчові продукти. Крім того, вагома частка належить машинам, обладнанню та механізмам, електротехнічному обладнанню, деревині та виробам із деревини, живим тваринам, продуктам тваринного походження, засобам наземного транспорту, літальним апаратам, плавучим засобам, недорогоцінним металам та виробам із них, продукції хімічної та пов'язаних із нею галузей промисловості й текстильним матеріалам та текстильним виробам.

В імпортних надходженнях найбільша частка припадає на Німеччину (15,8% загальних обсягів імпорту), Китай –

Таблиця 1

Найбільші компанії-виробники у Вінницькому регіоні

№	Назва підприємства	Сфера діяльності
1	ПАТ «Вінницька кондитерська фабрика» (ТМ «Roshen»)	Кондитерські вироби, цукерки
2	ТОВ «Глуховецький каоліновий завод»	Видобування каоліну
3	ПАТ «Маяк» (ТМ «Термія»)	Електрообігрівальні прилади
4	ПАТ «Миронівський хлібопродукт» (ТМ «Наша ряба»)	Виробництво та фасування курятини
5	ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат» (ТМ Віоля)	Олія, жири, маргарин, шроти
6	ТОВ «Сперко-Україна», Спільне Українсько-Іспанське підприємство	Фармацевтика
7	ПАТ «Володарка», офіційний партнер ТМ «HUGO BOSS»	Одяг
8	ТОВ «Арісент Україна»	Програмне забезпечення
9	ТОВ «ЛІВН Лімітед» (ТМ Nemiroff)	Горілчані вироби
10	ПАТ «Плазматек» (ТМ «Моноліт», ТМ «Арсенал», ТМ «Стандарт»)	Виробництво зварювальних електродів
11	ТОВ «Терра Фуд» (ТМ «Ферма», ТМ «Тулчинка», ТМ «Біла Лінія», ТМ «Вапнярка»)	Виробництво сирів та молочної продукції
12	ТОВ «Барлінек Інвест» (ТМ «Барлінек»)	Виробництво паркетної дошки
13	ТОВ «Люстдорф» (ТМ «Здоров'я», ТМ «Люстдорф»)	Виробництво молочної продукції
14	ПАТ «Вінницький молочний завод» «РОШЕН»	Перероблення молока, виробництво масла та сиру
15	ТОВ «Агрона Фрут Україна»	Концентровані соки, пюре, фруктові наповнювачі

15,7%, Польщу – 10,8%, США – 10,4%, Італію – 5,6%, Російську Федерацію – 4,9%, Румунію – 4,2%, Білорусь – 4,0%, Туреччину – 3,9%, Нідерланди – 2,6% та Іспанію – 2,3%. Імпорتنі поставки, порівняно з 2016р., суттєво збільшилися з Ботсвани, Бразилії, Естонії, Кореї, Мексики, Молдови, Німеччини, Сербії, США та Фінляндії. Одночасно спостерігається вагоме зменшення обсягів імпорту з Болгарії, Ізраїлю, Греції, Казахстану, Канади, Об'єднаних Арабських Еміратів та Південної Африки.

Вінницька область займає перше місце в Україні за обсягами виробництва валової продукції сільського господарства, друге місце – за обсягами виробництва м'яса. Динаміка виробництва продукції тваринництва наведена на рис. 1.

У Вінницькій області є позитивний досвід залучення національних та іноземних інвестицій. Найбільшими інвестиційними проектами, реалізованими у Вінницькому регіоні, є ТОВ «Агрона Фрут Україна», ДП «Nemiroff», ТОВ «Пфаннер-Бар», ТОВ «Люстдорф», ТОВ «Барлінек Україна» [4].

У 2017 р. започаткували діяльність 12 094 новостворених суб'єктів господарювання, що на 45,6% більше порівняно з 2016 р., із яких 1 309 юридичних осіб (на 7,2% менше) та 10 785 фізичних осіб-підприємців (в 1,6 рази більше) [5].

Сума надходжень до бюджетів усіх рівнів від діяльності суб'єктів малого підприємництва за 2017 р. становить 3 268,0 млн. грн., або 29,9% від загальних обсягів надходжень, що на 32,0% більше ніж у 2016 р. Сума надходжень до місцевих бюджетів від діяльності суб'єктів малого підприємництва (порівняно з 2016 р.) зросла на 30,2%, або на 430,3 млн. грн. і становить 1 853,9 млн. грн., а їх частка в загальній сумі надходжень до місцевого бюджету складає 29,2%. Від суб'єктів малого підприємництва, які працювали за спрощеною системою оподаткування (єдиний податок), надходження до бюджету у 2017 р. зросли на 196,3 млн. грн. і вони складають 659,4 млн. грн., або 10,4% від загальної суми надходжень до місцевих бюджетів [5].

Проте існують перешкоди, які стримують розвиток підприємництва. Рейтинг перешкод, які стримують розвиток малого та середнього підприємництва у Вінницькій області відповідає рейтингу перешкод у країні. До тих перешкод, на які найчастіше вказують підприємці, належать такі: низький попит, нестабільна політична ситуація, високі ставки податків та складне податкове адміністрування. При цьому у 2016 р. на перше місце вийшла проблема нестачі попиту, яка роком раніше посідала лише третю позицію. Майже у два рази зменшилася частка підприємців, котрі відчувають негативний вплив війни на Сході України (13,6% у 2016 р. проти 24,7% у 2015), і на чверть – котрі скаржаться на нестабільну політичну ситуацію (37,5% проти 47,1%), яка була головною перешкодою у 2015 р. [4].

Зважаючи на брак попиту, а відповідно низькі обсяги реалізації та прибутку, мале та середнє підприємництво Вінниччини має обмежені можливості для здійснення інвестицій за рахунок власних коштів. За підсумками 2016 р. прибутковими були 79,2% МСП-юридичних осіб регіону. Хоча частка прибуткових підприємств є досить великою, сумарний згенерований ними прибуток є недостатнім для покриття інвестиційних витрат.

Виробництво основних видів продукції тваринництва

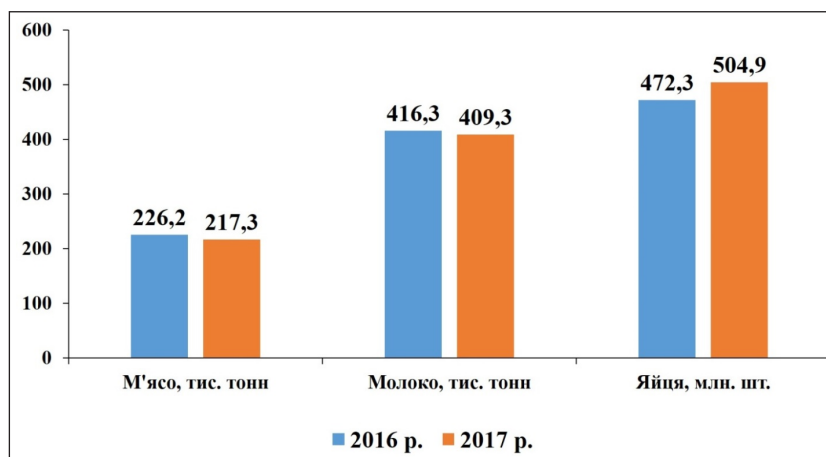

Рис. 1. Динаміка виробництва продукції тваринництва в Вінницькому регіоні за 2016–2017 рр.

Більшість регіональних експертів дають позитивну оцінку діловому середовищу Вінницької області. Вони позитивно оцінюють державні дії, однак очікують суттєвих змін лише у довготривалому періоді. Окрім цього, експерти Вінниччини вважають, що підключення до електронної мережі, сертифікація (технічне регулювання), митне оформлення, адміністрування податків є найбільшими регуляторними проблемами для підприємців регіону. Водночас цінове та валютне регулювання є найменш проблемними сферами [4].

Сильними сторонами Вінницької області є земля та інші природні ресурси, наявність кваліфікованих кадрів. Для підвищення ефективності використання наявних ресурсів необхідним є зменшення податкового навантаження та створення бізнес-інкубаторів. Слабкими сторонами регіону є недосконалість процедур реєстрації та діяльності контрольних органів. Корупція та монополізація окремих галузей стримують розвиток економіки регіону. До ризиків належить політична нестабільність, яка має загальнодержавний характер. Крім того, недостатня кооперація між підприємствами регіону, незбалансованість зусиль щодо розвитку сільського господарства та заходів із диверсифікації економіки, порівняно низька середня заробітна плата є перешкодами в розвитку підприємницького середовища.

На прикладі Вінницького регіону доцільно виділити такі переваги малого та середнього підприємництва для формування конкурентоспроможності регіону:

1) можливість оперативного реагувати на потреби ринку й швидко забезпечувати споживачів регіону необхідними товарами та послугами. Малі підприємства, пропонуючи обмежену номенклатуру товарів та послуг, намагаються використовувати вузькоспеціалізоване обладнання, яке має високу продуктивність, що дозволяє в короткі терміни пристосуватись до ринкового попиту і за порівняно низьких витрат змінювати технологію виробництва, впроваджувати нові технологічні досягнення, освоювати нові види продукції;

2) здатність мобільно й ефективно задовольняти потреби місцевого населення, про що свідчить щорічне зростання малих підприємств у галузі обслуговування;

3) забезпечення часткового вирішення проблеми зайнятості населення. Розвинутий малий та середній бізнес є антимонопольним за своєю природою: його сутність і мета – не диктувати споживачеві свої умови, зловживаючи

монопольним становищем, а, зайнявши свій сегмент ринку, відкрито і чесно боротися за споживача. Конкуренція з боку малих підприємств спонукає підприємства інших типів ринкових структур до запровадження новітніх технологій та інноваційних продуктів, що спричиняє інтенсифікацію науково-технічного прогресу на рівні регіону.

Вищенаведені переваги підприємств малого підприємництва не є поверхневими й існують не лише на території Вінницького регіону, вони є типовими, суттєвими й сталими та відображають тенденції розвитку сучасної економіки в усіх регіонах України й інших країн. Розвиток перелічених переваг можливий лише за умови організації ефективного механізму взаємодії між малими, середніми й великими підприємствами регіону.

Для подальшого прогресу Україні потрібно проводити цілеспрямовану регіональну політику. У цьому їй може допомогти досвід більш розвинених у цій сфері країн. Одним із найкращих прикладів підвищення конкурентоспроможності країни через інноваційну модель зростання привабливості регіонів можна назвати досвід Фінляндії. Вона є однією з найбільш конкурентоспроможних країн світу у сфері технологій. Одна з головних відмінностей моделі підвищення конкурентоспроможності регіонів країни є в тому, що державна політика поставила собі за мету зміщення напрямку дій з економіки у глобальному розумінні до мікроекономічної активності для покращення умов роботи компаній цілих галузей, а також у сфері інноваційного розвитку та наукових досліджень [6].

Найважливішу роль у забезпеченні конкурентоспроможності Фінляндії на міжнародному рівні грає регіональна політика, спрямована на раціональний територіальний розвиток. Єдиним способом підвищення міжнародної конкурентоспроможності та поліпшення ефективності економіки країни є підвищення ефективності управління розвитком регіонів, найраціональніше використання їх економічного потенціалу.

Регіональна політика Фінляндії направлена на покращення ситуації в кожному регіоні країни, тобто є важливим елементом загальної стратегії уряду. Упродовж останніх 20 років економіка Фінляндії пережила багато швидких структурних перетворень та технологічної модернізації (протягом кількох століть традиційною галуззю була лісова промисловість, а потім країна переорієнтувалася у бік розвитку інновацій на основі сучасних інформаційних технологій). Це дало шанс на майбутнє економіки Фінляндії на глобальному рівні, при цьому розвивали і традиційні види промисловості.

Водночас економічний ріст став усе більше залежати від науки, технологій та знань. Це наштовхнуло уряд Фінляндії до створення ефективної Національної інноваційної системи країни. Однак це зрушення у пріоритетах національної політики уряду не полягав лише у збільшенні загальнонаціональних витрат на НДДКР. Причини, які мали найбільший вплив, – це науково-технічні ресурси, процес створення соціальних інститутів, навчання та регіоналізм.

Також істотно вплинуло проведення кластерної політики. Під впливом поглядів Портера у Фінляндії був упроваджений проект «Переваги Фінляндії – майбутнє фінської промисловості», у межах якого була розроблена і затверджена Національна промислова стратегія. Вона зробила можливим перейти від загальнодержавного регу-

лювання до промислової й технологічної політики, тобто розвитку кластерів. Сьогодні лісовий, інформаційний та телекомунікаційний кластери є наймасштабнішими для економіки Фінляндії, які й формують більшу частину внутрішнього валового продукту країни [7].

У сучасних умовах господарювання малим підприємствам України, що сплачують податок на прибуток та отримують інвестиції, для підвищення їх ділової активності повинні надаватися податкові знижки за результатами діяльності у кінці звітного періоду. Такий фінансовий стимул є найефективнішим підходом у наданні податкових пільг працюючим малим підприємствам.

Як свідчить досвід розвинених країн, істотною є знижка податку з прибутку розміром 25% від діючої ставки податку [8]. При цьому відбуватиметься непряме стимулювання малих підприємств фінансувати активи за рахунок власних джерел. Адаптація розміру власного капіталу впливає на підвищення фінансової стійкості підприємств, їх платоспроможності та кредитоспроможності.

Запровадження на практиці податкових знижок за результатами діяльності дозволить підвищити ділову активність малих підприємств за рахунок збільшення оборотності коштів, що пов'язане з якісними змінами в управлінні ресурсами підприємства. Вагома роль повинна відводитися державному замовленню. Пропонується не тільки розмішувати не менше 20% державного замовлення у невеликих підприємствах.

Одним з ефективних інструментів фінансового стимулювання на регіональному рівні є субсидування частини процентної ставки за кредитами, що можуть надаватися суб'єктам малого підприємництва на реалізацію інвестиційних проектів. Для малих підприємств практично в усіх країнах світу існують винятки, які полягають у застосуванні спеціальних ставок оподаткування, чітко прив'язаних до обсягів їх обороту; суттєво спрощеному характері процедури ведення ними обліку і звітності; податковому стимулюванні розвитку певних секторів підприємницької діяльності; підтримці новостворених підприємств тощо. Заслугує на увагу механізм реінвестування підприємством свого доходу у власний розвиток та оновлення основних засобів. При цьому податкові пільги нерозривно поєднуються із конкретними зобов'язаннями й відповідальністю підприємства щодо дотримання чітко визначених правил, термінів і обсягів рефінансування ним свого доходу.

Висновки. Для забезпечення позитивної динаміки регіонального розвитку необхідне підвищення ефективності взаємодії підприємств регіону. Від рівня просторової впорядкованості підприємств у регіоні залежить розвиток підприємницької активності. У Вінницькому регіоні, як і в інших регіонах України, за кількістю суб'єктів найбільш розвиненим є мале підприємництво. За видами економічної діяльності найбільша частка припадає на сільське, лісове та рибне господарство; оптову та роздрібну торгівлю; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів. Проведений аналіз свідчить про розвиненість підприємницької активності в регіоні, сприятливі можливості для залучення ресурсів. Забезпечення конкурентоспроможності регіону можливе за умови організації ефективного механізму взаємодії між малими, середніми й великими підприємствами регіону.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003. № 18. № 19–20. № 21–22. Ст. 144 (зі змінами).
2. Статистичний збірник «Регіони України», 2016, Частина I. Державна служба статистики України. Київ, 2016. 299 с.
3. Звіт про діяльність Вінницької обласної державної адміністрації у сфері зовнішніх зносин і зовнішньоекономічної діяльності за 2017 рік: електрон. версія. URL: <http://www.vin.gov.ua/invest/mizhnarodne-spivrobotnytstvo/638-zvity>.

4. Регіональний профіль МСП Вінницької області (2016/17 роки): Програма USAID «Лідерство в економічному врядуванні». 2017. Вип. 2.
5. Аналітична довідка за 2017 рік щодо соціально-економічного розвитку Вінницької області: електрон. версія. URL: <http://www.vin.gov.ua/invest/analityka/8768-analitychna-dovidka-za-2017-rik-shchodo-sotsialno-ekonomichnoho-rozvytku-vinnytskoyi-oblasti>.
6. Яшева Г. Формирование международных кластеров как фактор повышения конкурентоспособности экономик России, Беларуси и Украины: електрон. версія. URL: ukros.ru/wpcontent/uploads/2012/11/yasheva.doc.
7. Яценко О.М. Кластеризація як стратегічний напрям формування конкурентних переваг України: електрон. версія. URL: http://www.znau.edu.ua/visnik/2011_2_2/194.pdf.
8. Ковальська Л. Оцінка конкурентоспроможності регіону та механізми її підвищення: монографія. Луцьк. 419 с.

СТИМУЛИРОВАНИЕ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА НА РЕГИОНАЛЬНОМ УРОВНЕ

Аннотация. В статье рассматривается проблема формирования конкурентоспособности региона на основе развития предпринимательства. Проведен анализ современного состояния развития предпринимательства в Винницком регионе. Приведены препятствия, сдерживающие развитие предпринимательства. Выделены преимущества малого и среднего предпринимательства для формирования конкурентоспособности региона. Уделено внимание финансовым стимулам развития предпринимательства.

Ключевые слова: предпринимательство, стимулирование, развитие, конкурентоспособность региона, регион.

STIMULATION OF ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT AT REGIONAL LEVEL

Summary. The problem of forming the region's competitiveness on the basis of entrepreneurship development is considered in the article. The analysis of the current state of entrepreneurship development in the Vinnytsia region is carried out. Obstacles that hinder the development of entrepreneurship are presented. The advantages of small and medium-sized enterprises for the formation of the region's competitiveness are highlighted. Attention is paid to financial incentives for entrepreneurship development.

Key words: entrepreneurship, stimulation, development, competitiveness of the region, region.